Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för personal vid de kungl. teatrarna.

I en den 15 januari 1943 dagtecknad proposition nr 34, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, träffa överenskommelser om statens övertagande av de kungl. teatrarnas pensionsinrättning (understödsförening), kungl. teaterns (operans) arbetares pensionskassa (understödsförening) samt kungl. dramatiska teaterns arbetares pensionskassa (understödsförening) ävensom utfärda bestämmelser angående delaktighet i statens pensionsanstalt för befattningshavare vid de kungl. teatrarna och meddela de beslut i övrigt, som må föranledas av övertagandet.

I fråga om motiveringen för Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån icke redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

Pensioneringen av kungl. teaterns (operans) personal — frånsett hovkapellets medlemmar, som äro delaktiga i statens pensionsanstalt — samt av personalen vid dramatiska teatern ombesörjes för närvarande av tre pensionskassor, nämligen de kungl. teatrarnas pensionsinrättning (understödsförening), kungl. teaterns (operans) arbetares pensionskassa (understödsförening) samt kungl dramatiska teaterns arbetares pensionskassa (understödsförening). Dessas verksamhet omfattar endast tjänstepensionering, ej familjepensionering.

Enligt stadgarna för *de kungl. teatrarnas pensionsinrättning* är envar, som vid operan eller dramatiska teatern innehar fast anställning å aktörs-, balett- eller korstaten eller innehar viss i stadgarna angiven fast anställning å tjänstemannastaten, berättigad och senast ett år efter vunnen anställning, d. v. s. ett år efter det anställningskontrakt trätt i kraft, skyldig att ingå såsom delägare i pensionsinrättningen.

Delägarna äro efter anställning och garanterad årsinkomst indelade i pensionsgrupper, och för varje sådan grupp är fastställd en viss huvudpension. Högsta huvudpensionsbelopp, 3,300 kronor, gäller för manlig aktör med en

garanterad årsinkomst av minst 8,000 kronor och lägsta huvudpensionsbelopp, 1,300 kronor, för kvinnlig tjänsteman eller balettmedlem med en garanterad årsinkomst av mindre än 4,200 kronor. Rätt till pension med ett årligt belopp, som svarar mot huvudpensionen, inträder för delägare, som tillhört pensionsinrättningen minst 15 år och erlagt alla föreskrivna avgifter samt uppnått den för befattningen stadgade pensionsåldern. Denna växlar mellan 41 år, gällande för balettmedlem, och 60 år, gällande för befattningshavare å tjänstemannastaten. Överstiger antalet tjänstår 15, utgår tilläggspension.

Enligt särskild övergångsbestämmelse skall pensionstagare tillkommande pension tills vidare minskas med en tiondel av sitt belopp. Å pensionen utgår ej något dyrtidstillägg.

Teatercheferna äro icke i denna egenskap berättigade att ingå såsom delägare i pensionsinrättningen.

Enligt stadgarna för *kungl. teaterns (operans) arbetares pensionskassa* är envar, som innehar fast anställning vid operan av i stadgarna närmare angivet slag, pliktig att ingå såsom delägare i kassan. Delägarna äro uppdelade i fyra pensionsgrupper med årliga pensionsbelopp utgörande högst 1,140 och lägst 665 kronor.

Rätt till egenpension tillkommer delägare, som vid avgång ur tjänst uppnått 65 levnadsår och erlagt stadgade avgifter under minst 10 år. Delägare, som erlagt avgifter under minst 30 år, erhåller full pension. Annan delägare erhåller pension med så många trettiondedelar av full pension, som svarar mot det antal år, för vilka avgifter erlagts.

Stadgarna för *kungl. dramatiska teaterns arbetares pensionskassa* äro utformade i nära anslutning till dem, som gälla för operans arbetare, och pensionsvillkoren äro desamma. Tillgångarna ha ännu icke nått sådan storlek, att kassan kunnat börja verkställa utbetalningar till delägarna.

Den 12 maj 1942 hava särskilda inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka antagit benämningen *1941 års teaterpensionsutredning*, avgivit betänkande med förslag till pensionsreglering för de kungl. teatrarnas personal. Vid betänkandet äro bland annat fogade dels förslag till vissa ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt, dels ock förslag till överenskommelser om statens övertagande av teatrarnas pensionskassors rörelse.

Principerna för en pensionsreglering.

I *teaterpensionsutredningens* betänkande ha framhållits vissa omständigheter, som ansetts göra en reformering av pensionsförhållandena för operans och dramatiska teaterns personal påkallad. Sålunda har anförts, att relationen mellan tjänstepension och avlöning för teaterpersonalen i åtskilliga fall vore betydligt ogynnsammare än för statstjänstemän och andra befattningshavare med statligt ordnad pensionering. Ytterligare har anmärkts, att pensionerna icke vore förenade med några tilläggsförmåner, som stode i förhållande till levnadskostnadernas växlingar, samt att familjepensionsrätt helt saknades.

Utredningsmännen ha vidare anfört, att arbetsgivarna — kungl. teaterns aktiebolag och kungl. dramatiska teaterns aktiebolag — icke utan särskilda tillskott torde kunna gälda de merkostnader, som betingades av en rationellt

ordnad pensionering, innefattande även familjepensionering och införande av rörliga pensionstillägg. En dylik omreglering av pensioneringen kunde därför enligt betänkandet icke åvägabringas utan statens bidrag. Att staten lämnade sin medverkan och garanti till teaterpersonalens pensionering ansåge utredningsmännen även motiverat med hänsyn till vissa andra omständigheter. Sålunda vore både operans och dramatiska teaterns verksamhet sedan länge i väsentlig grad beroende av statligt understöd i form av bidrag av lotterimedel. Dessutom hade statsverket redan vid flera tillfällen lämnat sin medverkan till pensionering av befattningshavare vid statsunderstödda institutioner.

I betänkandet har förordats, att teaterpersonalen anslutes till statens pensionsanstalt. Därvid har förutsatts, att pensionsanstaltens reglemente i princip skall göras tillämpligt å teaterpersonalen men att vid reglementet skall fogas ett särskilt kapitel, avseende denna personal och innehållande delvis ganska långt gående avvikelser från reglementets allmänna grunder.

Enligt förslaget skall anslutningen till pensionsanstalten omfatta hela den vid operan och dramatiska teatern fast anställda personalen. Utredningsmännen ha i fråga härom anfört i huvudsak följande:

Beträffande omfattningen av en pensionering genom statens pensionsanstalt synas några invändningar icke kunna resas mot en anslutning till pensionsanstalten av den till teatrarnas aktörs-, tjänstemanna-, kor- och balettstater hänförliga, fast anställda personalen. Att vid anslutning till statens pensionsanstalt av personal vid statsunderstödda institutioner arbetarpersonal ej medtagits, kan giva anledning till en viss tvekan, huruvida den vid operan och dramatiska teatern anställda tekniska personalen däremot bör anslutas till pensionsanstalten, då en del av denna personal i vissa avseenden kan jämställas med arbetare. Krav på en statligt organiserad arbetarpensionering, som framställts av institutioner, vilka för sin verksamhet varit beroende av statligt understöd i minst samma utsträckning som vad fallet är med de kungl. teatrarna, ha nämligen tidigare avvisats. Emellertid bör enligt utredningens mening de kungl. teatrarnas tekniska personal på grund av arten av dess åligganden icke jämställas med arbetare i vanlig bemärkelse. Detta gäller särskilt dem, vilka tjänstgöra såsom scen-, belysnings- eller attributarbetare. Vidare gäller, att teaterarbetaren även därutinnan intager en särställning, att han i motsats till andra arbetare icke kan räkna med att få syssla enbart med vad till hans speciella yrkesgren hör utan också måste vara beredd att biträda även med helt andra göromål. Någon anledning att icke hänföra även denna personal under statens pensionsanstalt synes därför icke föreligga.

Statens pensionsanstalt har förklarat sig i princip icke ha något att erinra mot den av utredningsmännen föreslagna anordningen att inordna teaterpersonalen under pensionsanstaltens reglemente.

Föredragande departementschefen har anfört i huvudsak följande:

Med hänsyn till de kungl. teatrarnas karaktär av statsunderstödda institutioner finner jag det skäligt, att staten lämnar sin medverkan till pensionsfrågans lösande genom att medgiva anslutning till statens pensionsanstalt, såsom tidigare skett beträffande hovkapellets medlemmar. På grund av vad i ärendet blivit upplyst om den tekniska personalens ställning och arbetsuppgifter anser jag hinder icke böra möta för genomförande av anslutningen även såvitt angår denna personal.

Pensionsålder, tjänstår m. m.

Beträffande de villkor för pensionsrättens inträde, som böra uppställas med avseende å befattningshavares levnadsålder samt anställningens varaktighet m. m., har *teaterpensionsutredningen* anfört:

Särskilt beträffande balettpersonalen gäller, att anställningen i många fall börjar redan före fyllda 18 år. För dylik anställningstid före 18-årsåldern har någon pensionsrätt icke ansetts böra förekomma. Först för spelår, som inträffar efter det befattningshavaren uppnått 18 år, skall pensionsrätt kunna tillförsäkras och i anslutning därtill har i ett särskilt stadgande föreslagits, att tjänstårsberäkningen skall ske från och med det första spelår, för vilket pensionsrätt tillförsäkrats, vilket innebär ett undantag från reglementet för pensionsanstalten. Enligt detta äger nämligen befattningshavare räkna tjänstår allenast för den tid han efter fyllda 20 år innehaft pensionsberättigande befattning. Avvikelsen har ansetts motiverad med hänsyn till att förevarande befattningshavargrupper i stor utsträckning komma tidigt i tjänst men dessutom tidigt pensioneras.

För undvikande av att den, som allenast för kortare tid erhåller anställning, skall komma i åtnjutande av pensionsrätt har föreslagits, att dylik rätt icke heller skall få tillförsäkras befattningshavare förrän han varit fast anställd under minst ett sammanhängande spelår. För teaterchef föreslås, att pensionsrätt skall föreligga redan från tillträdet av befattningen.

I likhet med vad eljest allmänt gäller som villkor för pensionsrätt har föreslagits, att befattningshavare, vilkens befattning är att anse såsom bisyssla, icke må tillförsäkras pensionsrätt. Såsom exempel på sådana för närvarande befintliga befattningshavare må teaterläkaren anföras. Är viss stadigvarande verksamhet, som i och för sig är att betrakta såsom bisyssla, förenad med befattning, vilken ansetts böra grunda pensionsrätt, skola emellertid även löneförmånerna för bisysslan inräknas i den pensionsgrundande lönen.

Utredningsmännen ha anfört, att det vid teatrarna kunde vara en normal företeelse, att en befattningshavare efter uppnåendet av pensionsåldern i en befattning överginge till annan tjänst med högre pensionsålder. Exempel härå utgjorde aktör, som bleve regissör, och dansör, som överginge till att bli balettmästare. Utredningen har därför föreslagit, att möjlighet till erhållande av tjänste- och familjepension även för sådan senare tjänstgöring beredes.

Utredningsmännens förslag i fråga om pensionsåldrarna innebär för flera personalgrupper en höjning, vidtagen i syfte att undvika alltför kraftig stegring av pensionskostnaderna. De högsta pensionsåldrarna äro enligt förslaget 65 och 63 år, gällande för manliga respektive kvinnliga befattningshavare tillhörande tjänstemannastaterna och den tekniska personalen. De lägsta pensionsåldrarna, 45 och 41 år, avse manlig respektive kvinnlig balettmedlem.

Det för hel tjänstepension erforderliga antalet tjänstår har i förslaget satts jämförelsevis lågt för vissa personalgrupper. Sålunda skulle enligt förslaget endast erfordras 25 tjänstår för skådespelare, 22 tjänstår för manlig solist och skådespelerska samt 20 tjänstår för kvinnlig solist och för balettmedlem. I betänkandet har anförts:

Det för olika befattningar föreslagna antalet för hel pension erforderliga tjänstår har avvägts så, att flertalet befattningshavare kan antagas erhålla hel pension. För skådespelare och skådespelerskor har tjänstårsantalet, 25 respektive 22 år, i förhållande till pensionsåldrarna, 60 respektive 55 år, satts relativt lågt. Anledningen härtill är den, att flertalet dylika befattningshavare för erhållande av anställning vid nationalscenen måst kvalificera sig vid enskilda teatrar, där pensionsrätt saknas, varefter de vid något högre levnadsålder komma i dramatiska teaterns tjänst.

Utredningsmännens förslag att, där innehavare av med pensionsrätt förenad befattning jämväl innehar en bisyssla vid teatern, löneförmånerna för denna skola inräknas i den pensionsgrundande lönen, har *statens pensionsanstalt* förklarat sig icke biträda för det fall att bisysslan är fristående.

Föredragande departementschefen har anfört:

Statens pensionsanstalts erinran i fråga om tillgodoräknandet av bisyssla synes befogad. I övrigt finner jag icke anledning till erinran mot utredningsmännens förslag i förevarande delar.

Tjänstepensionsbelopp och tjänstepensionsavgifter.

Beträffande tjänstepensionsunderlagen har *teaterpensionsutredningen* föreslagit, att dessa sättas i relation till de individuella lönerna och icke, såsom eljest enligt reglementet för statens pensionsanstalt eller enligt allmänna tjänstepensionsreglementet sker, fastställas till särskilda, för olika slag av befattningar bestämda belopp. Anledningen härtill har enligt betänkandet varit, att lönerna i många fall, företrädesvis i fråga om aktörer och solister, icke vore knutna till befattningarna som sådana utan i stället betingade av den personliga förmågan. I betänkandet har vidare anförts:

Det har synts utredningen lämpligt, att man vid beräkningen av tjänstepensionsunderlaget utgår från lönen, inklusive alla rörliga tillägg, och — för erhållande av en av levnadskostnadernas växlingar i stort sett oberoende bottenlön — från denna bruttolön drager icke de faktiska tilläggen utan i stället de tillägg, som efter vissa enhetligt fastställda normer kunna *beräknas* ingå i lönen. Utredningen har därvid ansett ligga närmast till hands att föreslå, att detta avdrag skall beräknas efter samma grunder som de rörliga tilläggen å löner, som utgå enligt civila avlöningsreglementet. Sedan man sålunda kommit fram till det belopp, i förslaget kallat årsavlöningens grundbelopp, vilket kan anses utgöra en motsvarighet till en statstjänstemans fasta avlöning, gäller det att ställa tjänstepensionsunderlaget i sådant förhållande till detta grundbelopp, att pensionsförmånerna bli desamma för den teateranställde och för statstjänstemannen.

Med utgångspunkt från relationstalen mellan tjänstepensionsunderlag och avlöning för statstjänsteman i Stockholm och under beaktande av att hel tjänstepension av utredningen föreslås skola regelmässigt motsvara icke det högsta pensionsunderlag, som gällt för befattningshavaren, utan, såsom nedan närmare skall beröras, medeltalet av pensionsunderlagen under de 10 spelår, då underlagen varit högst, har utredningen funnit sig böra förorda, att tjänstepensionsunderlaget bestämmes till 55 procent av avlöningens grundbelopp.

Utredningen, som funnit det enligt pensionsanstaltens reglemente nu gällande högsta pensionsunderlaget — 6,000 kronor — för lågt för förevarande befattningshavare, av vilka en del åtnjuta höga löner, föreslår, att tjänstepensionsunderlaget för teatrarnas personal maximeras till 8,000 kronor.

Enär, vad teatrarnas personal beträffar, lönekurvan för ett flertal befattningshavare starkt faller mot slutet av anställningstiden och en pension, beräknad efter det senaste pensionsunderlaget, därför skulle ställa sig mindre förmånlig, har utredningen föreslagit, att beloppet av hel tjänstepension i princip skall utgöra medeltalet av de tio högsta tjänstepensionsunderlag, som vederbörande under sin tjänstetid uppnått.

Utredningen har härefter beträffande frågan om beräknande av tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsbelopp för teaterchef anfört:

Teatercheferna förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, för närvarande för två år i sänder, varunder lön åtnjutes efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Lönerna utgå för närvarande till operachefen med 23,000 kronor jämte dyrtidstillägg enligt bestämmelserna för statens oreglerade verk samt till chefen för dramatiska teatern med 25,000 kronor, med rätt för vederbörande att å ett belopp av 5,000 kronor erhålla kristillägg enligt det s. k. ramavtalet.

Ifråga om tjänstepensionsunderlaget får utredningen föreslå, att detta, lika för båda teaterchefsbefattningarna, fastställes till samma belopp, som ovan för personalen föreslagits såsom högsta pensionsunderlag, eller 8,000 kronor.

Bestämmelserna om förordnandepension ha ansetts böra med vissa modifikationer göras tillämpliga å teaterchef. Utredningen har ansett sig böra föreslå, att genast börjande tjänstepension icke skall utgå, om teaterchef av annan anledning än olycksfall i tjänsten eller sjukdom avgått från förordnande av kortare varaktighet än sex år. Beträffande reduktionen av genast börjande tjänstepension för teaterchef i fall då antalet tjänstår understiger 12 ha utredningsmännen, med hänvisning till den för sjukpension vanliga minimigränsen föreslagit, att reduktionen skall ske till lägst $^3/_4$.

Beträffande det procenttal, efter vilket tjänstepensionsunderlaget bör beräknas i förhållande till årsavlöningens grundbelopp, ha *statens pensionsanstalt* och *statskontoret* tillstyrkt, att procenttalet bestämmes till 50. Denna avvikelse från utredningsmännens förslag har av statskontoret motiverats på följande sätt:

Därest den pensionsgrundande avlöningen beräknades till medeltalet av avlöningarna under de tio spelår, då vederbörande åtnjutit den högsta avlöningen, syntes nyssnämnda medelavlöning närmast motsvara slutlönen för en statlig tjänsteman. Med utgångspunkt härifrån skulle vid tillämpning av det av utredningen förordade procenttalet den teateranställdes tjänstepension uppgå till större belopp än som kunde anses motiverat för ernående av syftet med den föreslagna anordningen, nämligen att anställningshavaren skulle komma i åtnjutande av ungefärligen lika stora pensionsförmåner som en statstjänsteman i Stockholm med samma totala löneförmåner.

Föredragande departementschefen har anfört huvudsakligen följande:

Den av teaterpensionsutredningen förordade metoden att fastställa personliga, med årsavlöningen växlande tjänstepensionsunderlag skiljer sig från de

nuvarande grunderna i reglementet för statens pensionsanstalt och lär icke kunna antagas få någon allmännare användning vid en översyn av reglementet. Emellertid möta sådana svårigheter för en sakligt tillfredsställande och enhetlig pensionsreglering för teaterpersonalen i närmare anslutning till pensionsreglementet, att utredningens förslag i denna del synes få godtagas. Av skäl, som statskontoret och pensionsanstalten anfört, bör emellertid tjänstepensionsunderlaget för annan befattningshavare än teaterchef bestämmas till 50 i stället för i betänkandet föreslagna 55 procent av årsavlöningens grundbelopp.

Förslaget om bestämmande av högsta pensionsunderlaget till 8,000 kronor, eller 2,000 kronor högre än det i pensionsanstaltens reglemente fastställda maximum av 6,000 kronor, har motiverats med att sistnämnda belopp anses vara alltför lågt i förhållande till de löner, som i en del fall kunna förekomma vid teatrarna. Då maximibeloppet 8,000 kronor, vilket understiger det högsta i allmänna tjänstepensionsreglementet medgivna underlaget, synes skäligt och dess fastställande för teaterpersonalen icke torde medföra några olägliga konsekvenser för den blivande revisionen av pensionsanstaltens reglemente, biträder jag utredningsmännens förslag.

Vad i betänkandet föreslagits om beräknande av tjänstepension för teaterchef har icke föranlett erinran i yttrandena och giver ej heller anledning till erinran från min sida.

Befattningshavares tjänstepensionsavgift och huvudmannens årsavgift böra i enlighet med pensionsanstaltens förslag bestämmas till 3.25 procent av årsavlöningens grundbelopp. Till huvudmansavgifterna bör hänsyn tagas vid beräknande av de bidrag av lotterimedel, som tillerkännas teatrarna.

Förtidspension m. m.

I betänkandet har *teaterpensionsutredningen* föreslagit införande av vissa särskilda bestämmelser för teaterpersonalen angående förtidspension, sjukpension och uppskjuten tjänstepension.

Med hänsyn särskilt till den höjning av pensionsåldrarna, som föreslagits, har utredningen förordat, att teaterpersonalen, utom teaterchef, skall kunna komma i åtnjutande av förtidspension bestämd i viss anslutning till allmänna tjänstepensionsreglementets grunder. I fråga härom anföres i betänkandet bland annat:

Förtidspensionen har för teaterpersonalen huvudsakligen avsetts att bli tillämplig vid sådana fall av sjukdom, invaliditet eller arbetsoförmåga, där de för erhållande av vanlig sjuk- eller invalidpension uppställda, relativt stränga kraven på otjänstbarhet icke äro uppfyllda. Framför allt torde man kunna räkna med att förtidspension såsom ersättning för sjukpension kommer att tillämpas beträffande den personal vid de kungl. teatrarna, som på grund av uppträdande å scen eller eljest i särskilt hög grad måste besitta frisk fantasi och vitalitet. För dessa befattningshavare böra icke uppställas samma villkor för erhållande av förtidspension, som i allmänhet gälla enligt allmänna tjänstepensionsreglementet. Enär icke beträffande ifrågavarande teaterpersonalgrupper förtidspensionen skulle fylla sin uppgift, därest för erhållande av pensionen skulle krävas för full tjänstepension erforderligt antal tjänstår, har utredningen funnit antalet tjänstår lämpligen böra bestämmas till $^3/_5$ av det för hel tjänstepension erforderliga antalet.

I fråga om sjukpensionering innebär förslaget, att befattningshavare vid avgång skall äga rätt till genast börjande tjänstepension, om han därvid till följd av sjukdom, vanförhet, lyte eller nedsatt arbetsförmåga finnes vara för framtiden förhindrad att behörigen sköta sin tjänst.

I fråga om beräknande av uppskjuten tjänstepension ha utredningsmännen föreslagit avvikelse från pensionsanstaltens reglemente i första hand sålunda, att vid försäkringsteknisk beräkning av pensionen icke blott befattningshavarens egna avgifter skola tillgodoräknas honom utan även statens och huvudmannens bidrag. Som särskilt skäl för medgivande av denna förmån för teaterpersonalen har i motiven åberopats, att förtidsavgångar vid teatern vore en normal företeelse, betingad av en ur teaterverksamhetens synpunkt naturlig och lämplig cirkulation av arbetskrafterna inom facket. Genom förslagets bestämmelser med däri jämväl innefattade reduktionsregler uppnås praktiskt taget samma resultat som vid tillämpning av allmänna tjänstepensionsreglementets bestämmelser om tjänstelivränta. Reduktion för felande tjänstår skall dock enligt förslaget icke ske vid beräkning av uppskjuten tjänstepension för den, som utan rätt till genast börjande tjänstepension avgått från befattning såsom teaterchef. Undantaget har enligt motiven föranletts närmast därav att bestämmelserna om beräknande av uppskjuten tjänstepension ansetts eljest leda till alltför ofördelaktigt resultat i fall då teaterchef tidigare innehaft pensionsberättigande befattning och på grund av teaterchefsförordnandet lämnat även denna befattning med rätt allenast till uppskjuten pension.

I förslaget har vidare upptagits en särbestämmelse för det fall, att befattningshavare avgått med ålders- eller förtidspension från exempelvis en aktörbefattning och övergått till exempelvis en befattning å tjänstemannastaten men sedermera frånträder den senare befattningen med rätt till uppskjuten tjänstepension. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall i dylikt fall pensionen för den senare befattningen — beräknad såsom uppskjuten tjänstepension med viss särskild jämkning — utgå omedelbart efter avgången från denna befattning och sålunda redan innan pensionsåldern för samma befattning uppnåtts.

Föredragande departementschefen har tillstyrkt förslagen i fråga om förtidspensionering och sjukpension. Med avseende å beräknandet av uppskjuten tjänstepension har departementschefen anfört:

Då något indexreglerat tillägg icke utgår å tjänstelivränta, bör dylikt tilllägg vid genomförande av utredningsmännens förslag ej heller utgå å den uppskjutna tjänstepensionen. Jag tillstyrker för min del, att frågan löses på detta sätt och att således uppskjuten tjänstepension beräknas såsom utredningsmännen föreslagit men att en särskild bestämmelse meddelas, enligt vilken dyrtidstillägg ej skall utgå på den uppskjutna tjänstepensionen. Sistnämnda bestämmelse bör även gälla teaterchef.

Familjepensionsrätt och familjepensionsavgifter.

De enligt reglementet för statens pensionsanstalt utgående familjepensionerna äro betydligt lägre i förhållande till tjänstepensionerna än familjepensionerna enligt allmänna familjepensionsreglementet. Såväl *teaterpensionsutredningen* som *statens pensionsanstalt* har utgått ifrån att frågan om ändring av pensionsanstaltens reglemente i denna del upptages vid den blivande översynen av reglementet. Pensionsanstalten har emellertid, liksom statskontoret, bestämt uttalat sig emot förslaget att i avvaktan på denna översyn meddela särskilda, förmånligare bestämmelser för teaterpersonalen, som i allt fall komme att få en avsevärd förbättring i sina villkor genom att över huvud erhålla familjepensionsrätt. Med hänsyn till vad pensionsanstalten härutinnan anfört, har *föredragande departementschefen* för egen del icke ansett sig kunna tillstyrka, att bestämmelse nu meddelas om beräknande av familjepensionsunderlag för teaterpersonalen på annat sätt än som följer av de allmänna grunderna i pensionsanstaltens reglemente. Frågan om beredande av familjepensionsrätt för änkling har likaledes synts böra göras beroende av en blivande översyn av pensionsanstaltens reglemente.

Pensionsanstaltens förslag att bestämma familjepensionsavgiften till 1.5 respektive 0.2 procent av årsavlöningens grundbelopp har biträtts av departementschefen.

Vissa övergångsbestämmelser.

Enligt utredningsförslaget skall pensionsunderlag beräknas efter årsavlöningens grundbelopp, varmed förstås årsavlöningen minskad med ett belopp, som motsvarar kompensation för levnadskostnadsstegring över 1935 års nivå, beräknad enligt de grunder, som gälla inom civila avlöningsreglementets tillämpningsområde. Under en övergångstid efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande måste vid beräknande av pension hänsyn tagas även till pensionsunderlag för tidigare förfluten tid. Teaterpensionsutredningen har föreslagit, att pensionsunderlag för spelår, som ligger i tiden före den 1 juli 1940, skall beräknas efter årsavlöningen utan sådan minskning för dyrtidskompensation, som nyss berörts. Till motivering härav har i betänkandet anförts:

Enär procenttal för beräknande av tillägg å löner, utgående enligt civila avlöningsreglementet, som trädde i kraft den 1 juli 1939, funnits fastställda för andra kvartalet både år 1940 och 1941, kan årsavlöningens grundbelopp sålunda beräknas i fråga om ett vart av spelåren 1940—1941 och 1941—1942. Beträffande tidigare spelår kunde ifrågasättas, huruvida icke årsavlöningen borde reduceras med ledning av de indextal, som då gällt för fastställande av dyrtidstillägg å statliga löner. Emellertid har från personalhåll framhållits, att lönerna för kungl teatrarnas personal — frånsett under de sista spelåren — sedan föregående världskrig icke satts i direkt relation till lev-

nadskostnaderna, varför en dylik regel skulle bli synnerligen orättvis. Härtill kommer, att för större delen av den personal, varom här är fråga, de tio högsta årsavlöningarna infallit efter år 1925, d. v. s. under en tid, då levnadskostnaderna ej voro högre än att de med högst tio procent överstego 1935 års genomsnittliga nivå.

I fråga om tillgodoräknande av anställningstid före de nya bestämmelsernas ikraftträdande innebär utredningsförslaget, att all anställning, som en sådan befattningshavare, för vilken de nya bestämmelserna vid ikraftträdandet eller sedermera bli gällande, efter fyllda 18 år innehaft vid någon av de kungl. teatrarna före ikraftträdandet, skall tillgodoräknas för pension, därest anställningen varit att betrakta såsom fast och icke haft karaktären av bisyssla.

Utredningsmännen ha vidare föreslagit, att befattningshavare, vilken såväl omedelbart före som omedelbart efter tidpunkten för de nya bestämmelsernas ikraftträdande innehar anställning vid någon av de kungl. teatrarna, erhåller möjlighet att, om han så önskar, efter anmälan kvarstå å vederbörande kassas pensionsbestämmelser.

Föredragande departementschefen har lämnat utredningsförslaget på förevarande punkter utan erinran.

Frågor rörande pensionsförhållandena för viss tidigare avgången personal m. m.

De i ärendet föreliggande förslagen till överenskommelser mellan staten och pensionskassorna — vilka äro upprättade under förutsättning att pensionsregleringen skulle genomföras från och med den 1 juli 1942 — innehålla bestämmelser avsedda att tillförsäkra även tidigare avgångna delägare samt efterlevande till tidigare avgångna eller avlidna delägare vissa förmåner.

Förslaget om tjänstepensionering av kassadelägare, som avgått ur tjänst före de blivande nya bestämmelsernas ikraftträdande, innebär, att delägare, som avgått tidigast från och med den 1 juli 1940, skall vara berättigad att från ikraftträdandet få sin pension omräknad efter de nya bestämmelserna, under det att delägare, som avgått före utgången av juni månad 1940, skall behålla den äldre pensionen, dock med de förbättringar att 10-procentavdraget för delägare i de kungl. teatrarnas pensionsinrättning bortfaller och att dyrtidstillägg utgår enligt vad som gäller beträffande nyreglerade pensioner från statens pensionsanstalt.

I fråga om familjepensionsrätt för efterlevande till kassadelägare, som avgått ur tjänst eller avlidit före ikraftträdandet, innebär förslaget i huvudsak, att de efterlevande skola erhålla familjepension, om delägaren levat den 1 juli 1940, varvid pensionen skall beräknas efter vissa särskilda grunder, om delägaren avgått ur tjänst före nämnda dag. Även dessa familjepensioner skola enligt förslaget vara förenade med dyrtidstillägg.

Ytterligare innebär förslaget, att de understöd, som enligt i det föregående omnämnda bestämmelser utgått till vissa delägare, kunna få bibehållas, varvid understöden från teatrarnas pensionsinrättning skola höjas med $^1/_9$, samt att understöden skola förenas med dyrtidstillägg.

I förslaget till överenskommelse med de kungl. teatrarnas pensionsinrättning har intagits en bestämmelse, enligt vilken teaterchefen Harald André skall komma i åtnjutande av uppskjuten tjänstepension och rätt till familjepension för sin tidigare anställning såsom regissör vid operan. Tjänstepensionen, som enligt förslaget skall börja utgå vid Andrés avgång från teaterchefsbefattningen, skall därvid med avgångsåldern som grund beräknas såsom om de nya bestämmelserna — kap. XI i pensionsanstaltens reglemente med tillhörande övergångsstadganden — vore tillämpliga å honom jämväl i fråga om regissörsanställningen.

I nyssnämnda förslag till överenskommelse har vidare intagits en bestämmelse om gratifikation av 2,000 kronor att i samband med övertagandet utgå till vaktmästaren vid pensionsinrättningen Emil Andersson.

Föredragande departementschefen har anfört:

Om kassorna biträda överenskommelserna, sådana dessa komma att av statsmakterna godkännas, synes övertagandet av kassorna böra ske med retroaktiv verkan från och med den 1 januari 1943.

I överensstämmelse med den ståndpunkt, som intagits av statskontoret och statens pensionsanstalt, anser jag mig icke kunna tillstyrka, att de nya pensionsbestämmelserna göras tillämpliga beträffande sådana kassadelägare, som icke vid nämnda tid kvarstått i tjänst.

Jag har emellertid icke något att erinra mot att de före den 1 januari 1943 avgångna delägarna i de kungl. teatrarnas pensionsinrättning befrias från 10-procentsavdraget å pensionerna. Utöver vad som följer av förslaget till överenskommelse med pensionsinrättningen torde från statens sida böra medgivas, att denna förbättring får räknas för tiden efter ingången av juli 1941. Enlig vad i ärendet blivit upplyst ha pensionerna från inrättningen under nämnda tid redan utbetalats utan ifrågavarande avdrag. Jämväl synes det skäligt, att de pensioner, som skola utgå enligt kassornas reglementen, från och med den 1 januari 1943 förenas med rätt till dyrtidstillägg och därmed följande rätt till kristillägg enligt de grunder, som gälla för nyreglerade pensioner från pensionsanstalten.

Vidare tillstyrker jag, att de omedelbart före övertagandet utgående särskilda understöden efter pensionsanstaltens prövning få bibehållas, att därvid de från teatrarnas pensionsinrättning utgående understöden må förbättras i samma mån som pensionerna enligt inrättningens reglemente samt att dessa och övriga ifrågavarande understöd från och med den 1 januari 1943 förenas med dyrtidstillägg och kristillägg.

Jämväl biträder jag förslagen angående teaterchefen Andrés pensionsrätt och om gratifikation till en befattningshavare hos de kungl. teatrarnas pensionsinrättning.

Kostnadsberäkningar.

Enligt den föreslagna överenskommelsen mellan staten och pensionskassorna skola dessa vid pensionsregleringens genomförande överlämna sina tillgångar till staten. I verkställd utredning ha intagits balansräkningar för kassorna, i vilka bland tillgångarna ingår kapitalvärdet av såväl befattningshavarnas egna avgifter som teaterbolagens avgifter och statens bidrag, medan såsom skulder upptagits kapitalvärdet av pensionsförpliktelserna, allt beräknat med utgångspunkt från de av utredningsmännen föreslagna bestämmel-

serna. I pensionsförpliktelserna har såvitt angår befattningshavare, som den 1 juli 1940 kvarstått i tjänst, inberäknats dyrtidstillägg motsvarande 1935 års levnadskostnadsnivå. Balansräkningarna utvisa för de kungl. teatrarnas pensionsinrättning ett överskott av 1,197,400 kronor, för operans arbetares pensionskassa ett underskott av 164,334 kronor och för dramatiska teaterns arbetares pensionskassa ett underskott av 242,400 kronor. För de tre kassorna tillsammans utvisa balansräkningarna således ett överskott av omkring 790,000 kronor.

De jämkningar i utredningsmännens förslag, vilka i propositionen förordats, torde föranleda en ökning av det sammanlagda överskottet med bortåt 800,000 kronor.

Vad beträffar årskostnaderna för statens bidrag till pensioneringen av teaterpersonalen — inberäknat huvudmansavgifterna såsom ytterst åvilande staten — torde dessa årskostnader kunna beräknas till omkring 130,000 kronor, vartill emellertid komma kostnaderna för dyrtidstillägg och kristillägg å äldre tjänstepensioner och understöd samt för dylika tillägg å pensioner enligt de nya bestämmelserna utöver vad som svarar mot 1935 års levnadskostnadsnivå.

Utskottets yttrande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, innebär det föreliggande förslaget, att den vid de kungl. teatrarna fast anställda personalen skulle — i likhet med vad som redan skett beträffande hovkapellets medlemmar — beredas delaktighet i statens pensionsanstalt. I samband härmed skulle staten övertaga de vid teatrarna förefintliga enskilda pensionskassornas tillgångar och förbindelser.

Med hänsyn till det bristfälliga sätt, på vilket den ifrågavarande personalens pensionsförhållanden för närvarande äro ordnade, framstår det enligt utskottets mening såsom ett önskemål, att en pensionsreglering kommer till stånd, varigenom dess pensionering anpassas i huvudsak efter de principer, som gälla för statens pensionsanstalts verksamhet. I betraktande av det starka inflytande från statens sida, som gör sig gällande i fråga om teatrarnas verksamhet, måste det enligt utskottets uppfattning jämväl ur det allmännas synpunkt vara motiverat, att en mera ordnad pensionering nu kommer till stånd för den vid teatrarna fast knutna personalen. Utskottet finner sig därför böra tillstyrka förslaget att inordna teaterpersonalen under pensionsanstaltens reglemente. Härigenom kommer personalen i åtnjutande icke blott — såsom för närvarande är fallet — av tjänstepension utan även av en ordnad familjepensionering. Vidare kommer relationen mellan pension och avlöning att fastställas efter vedertagna principer, vilket icke är fallet vid den nuvarande pensioneringen genom teaterkassorna.

Beträffande de former, under vilka tjänstepensioneringen bör genomföras, innebär förslaget vissa avvikelser från pensionsreglementets huvudgrunder. Dessa avvikelser äro emellertid betingade av de säregna anställningsförhållan-

den, som gälla för teaterpersonalen. Med hänsyn härtill vill utskottet icke påyrka någon jämkning i förslaget, även om det på någon punkt måhända kunde sättas i fråga, huruvida icke bestämmelserna i reglementet kunnat tillämpas oförändrade. De regler, som föreslagits skola gälla i fråga om rätt till förtidspension, sjukpension och uppskjuten tjänstepension, ha synts utskottet väl ansluta sig till de speciella anställnings- och tjänstgöringsförhållandena på förevarande område.

Vad familjepensioneringen angår är utskottet i likhet med chefen för finansdepartementet av den uppfattningen, att tillräckliga skäl saknas att vid beräknande av familjepensionsunderlag för teaterpersonalen avvika från de allmänna grunderna i pensionsanstaltens reglemente.

De föreslagna övergångsbestämmelserna m. m. hava icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet tillstyrker, att de föreliggande preliminära överenskommelserna godkännas med de av departementschefen förordade jämkningarna och att således riksdagen lämnar Kungl. Maj:t bemyndigande att träffa slutlig överenskommelse med de kungl. teatrarnas pensionskassor i enlighet med vad i propositionen förordats.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 9 mars 1943.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Berling*, *Nordenson**, *Friggeråker*, *Sundvik**, *Leander*, *Lindbärg* och *Johansson* i Fårekulla*;

från andra kammaren: herrar *Svedman*, *Paulsen*, *Andersson* i Falkenberg, *Hall*, *Andersson* i Munkaljungby, *Eriksson* i Sandby, *Malmborg* och *Persson* i Norrby.

* Ej närvarit vid utlåtandets justering.